

Karácsonyra, szeretettel...

Karácsony lényegéhez tartozik az ajándékozás. Ezért adjuk át most minden kedves olvasónknak szép, ünnepi ajándékként – rövidegében is változatos – összeállításunkat a cigányok karácsonyhoz való viszonyáról. Aki nyitott szívvel elolvassa, meggazdagodtnak fogja érezni magát.

Szeretettel: a szerkesztők.

„Ahányszor a szarka megbillenti a farkát...”

A karácsony roma hagyományai szinte teljesen eltűnőben, a városi cigányság túlnyomó részének ünnepi szokásai a többségi társadaloméhoz igazodtak. Falusi közösségekben azonban maradtak cigány közösségek, amelyek megőriztek olyan hagyományokat, amelyek sokszor a többségi társadalomban is jelen voltak, de onnan már korábban kivesztek. Balogh Adriennel, az ELTE kommunikáció szakos hallgatójával, a RefoRom szakkollégistájával beszélgettünk a karácsony hagyományairól, házról házra járva kántálásról, közös énekekről, és az összetartozás élményéről.

Honnan jöttél a Budapesti Református Cigány Szakkollégiumba?

Múcsyban nőtem föl, ez egy háromezer fős község Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, nem messze Kazincbarciktól. A családom legnagyobb része itt és a szomszéd településen, Szuhakállón él. A karácsony nálunk, mióta az eszemet tudom, a rokonok végiglátogatásával és kántálással zajlik.

Vannak jellegzetes karácsonyi ételek, amik sosem hiányozhatnak az ünnepi asztalról?

A karácsonyi menü elengedhetetlen része a töltött káposzta, de mindig kerül az asztalra rántott hús, fasírt, sült kacska és hidegtál is, és persze vakaró – ez a „cigány kenyér”, amit Pesten bodagnak hívnak. Régen az öregek ezt sparherten csinálták, ma már sütőben. A keresztanyám kelesztve készíti, de a hagyományos, amit én szeretek: liszt, víz, só, szóda-bikarbóna – számomra ez az igazi.

Hogyan zajlik a kántálás, a rokonok végiglátogatása?

Anyának négy testvére van, ebből három a faluban él, őket látogatjuk végig karácsonykor. Keresztapám, az ötödik testvér, miskolci,

ő már nem vesz részt ebben, otthon, szűk körben ünnepel.

Anyához jönnek a fiatalabb testvérei, onnan megyünk a legidősebbhez. Bekopogunk, megkérdezzük, szabad-e a Jézuskát dicsérni, mondják, hogy szabad, ekkor mi elénekeljük a Mennyből az angyalt, vagy a Pásztorok, pásztorokat, majd a társaság legidősebb férfitagja mond egy jókívánságot, ami így hangzik: „Ahányszor a szarka megbillenti a farkát, annyi húszszres üsse a házigazda markát.” Majd leülünk (a férfiak és nők külön-külön asztalhoz) enni-inni, beszélgetni. Általában másfél órát töltünk egy helyen, hogy mindenki sorra kerüljön. A második-harmadik helyen már nyilván senki sem éhes, de enni kötelező, különben megsértjük a házigazdát. Hiszen az előző délután és a szenteste mindenhol egész napos sütéssel-főzéssel telik – legalábbis a nők részéről.

Az evés tehát a közösség, az együttlét hangsúlyos eleme.

Igen, nálunk a legnagyobb öröm, ha valaki leül és józúen tud enni. Ez itt a szakkoliban is megmaradt. Mikor hozok otthonról valamit, vagy itt főzök valamit, egyből szólok a többieknek. Otthon is heten vagyunk, anyukám nevelőszülő és van három nevelt gyerekünk, így kis adagot főzni sosem tanultam meg.

Az éneklés kimerül a Mennyből az angyalban, vagy vannak esetleg cigány ünnepi énekek is?

A kántálásnál jellemzően a Mennyből az angyalt, vagy a Pásztorok, Pásztorokat énekeljük, de miután minden rokont végiglátogatunk, aztán visszamegyünk Anyu legidősebb testvéréhez, és az este hátralevő részét ott töltjük cigányzenével, tánccal, mulatással. Ekkor viszont már nem ünnepi énekek, hanem cigány hallgatók kerülnek elő. Először általában tényleg csak hallgatunk valamit, de előbb-utóbb előkerül a bátyám gitárja is, és közös éneklés kerekedik. Magyar és cigány nyelven is éneklünk, bár utóbbit nem használjuk napi szinten. A nagyszüleim még beszélték a nyelvet, de Anyának már nem tanították meg, így én sem igazán beszélem. Ünnepekkor az énekek és a jókívánságok, amiket SMS-en kapok karácsonykor, gyakran cigány nyelven érkeznek – ezeket a bátyám szokta lefordítani nekem.

Az elbeszélésed alapján a kántálás és ezek a családi rítusok fontosak neked.

Igen, mert a mi családukban legalábbis ez egy nagyon élő hagyomány. Nálam ez már annyira beépült, hogy ha lesz családom, biztos, hogy én is tovább adom majd. Egyetlen egyszer maradt el, amikor a család egyik tagja nem volt itthon, és nélküle nem akartuk megtartani. De az borzasztó volt, mintha nem is lett volna karácsony. Mindemellert szenteste ugyanúgy él a faállítás és az ajándékozás hagyománya is, mint máshol. De a 25-i kántálás, rokonlátogatás nélkül nekem nem karácsony a karácsony.

Már kiskoromban is odavoltam az ünnepeért, akkor nyilván a pezsgés, az ének, a tánc fogott meg. De ahogy felnőttem, fokozatosan ismertem föl, hogy az ünnep hogyan fejezi ki a család összetartozását, az együttlét örömét.

Molnár Illés

Már minden Jézusról szól...

A december 24-e körüli napok minden évben mindenki számára hordoznak valamilyen tartalmat: ajándékok, vásárlás, fenyő, bejgli, töltött káposzta, fahéjas almás illatgyertya, ünnepi mise, nagy családi vacsora, vagy éppen ital, magány, sóvárgás... **Hogyan élik ezt meg a keresztény cigány családok? A karácsony jelentőségéről egy fiatal házaspárral beszélgettünk. Rézműves Miklós és felesége, Klaudia a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Nyírvasváriban élnek öt éves gyermekükkel, Rubennel. Az újjászületett oláh cigány fiatalok házi csoportban ismerkedtek meg, Klaudia énekelte, Miklós ígét hirdetett. Miklós azóta is gyülekezetplántálóként hűsögesen szolgál a Pünkösdi Cigánymisszióban.**

Íme a meghitt beszélgetésünk szokásokról és a hit erejéről...

– *Klaudia, Miklós, felidéznétek, hogyan teltek a karácsonyi ünnepek régen otthon, a családban? – hangzik el az első kérdés az adventi gyertyák fényében.*

– Itt nőttem fel, Nyírvasváriban. Ahogy visszaemlékszem, anya, amit tehetett, mindent megadott nekem. De a karácsonyokkal nagyon nem foglalkozott. Talán azért, mert nagyon meg volt keseredve sok minden miatt – *kezdi Miklós az emlékezést.* – Amikor hathónapos voltam, édesapám meghalt. Nálunk, romáknál, szentestétől kezdve mindig valahol ünnepeltünk, ettünk-ittunk karácsony másnapjáig. Az asszonyok, anyukámék nekiálltak főzni mindent, ami a romáknál szokás: töltött káposzta, rántott hús, oldalas... Rengeteg mindent csináltak. Anya is megpakolta az asztalt, amivel csak lehetett, pedig mi ketten voltunk, de ha jön valaki, lássák, hogy van, ne menjünk át a másik évbe úgy, hogy üres az asztal. Abban hittünk, ha akkor tele van az asztal, egész évben tele lesz. Erre mindenki készült. Ha valaki nem ment el a másikhoz, az nagyon nagy baj volt. A legtöbben képesek voltak kölcsön is kérni, hogy ne maradjanak szégyenben.

– Az emberek kiöltöztek, megadták a módját. Az asszonyok hajpántot kötöttek, szoknyát vettek, meg a főzésnél bekötötték a

fejüket, hogy a haj ne menjen az ételbe – *egészsíti ki Klaudia.* Az oláh cigány családokra jellemzően, a férj vezeti a beszélgetést, a feleség tiszteletudóan, elismerően figyeli őt, itt-ott megszólal. *Miklós folytatja:* – A férfiaknál fontos volt, hogy hosszú orrú cipő legyen, öltöny, fehér ing, hogy látszódjon, hogy ünnep van. Jöttek és köszöntötték az ünnepet, jó kívánságokat mondtak a családra cigányul: Boldog karácsony! Erőt, egészséget...! A házigazda a jókívánságokra azt mondta, hogy: Úgy legyen! Leültettük a rokonokat. Az asszonyok dolga csak az volt, hogy kínálják a vendégeket. A rokonok ott voltak egy ideig, ettek-ittak, utána együtt mentünk át egy másik testvérhez. Hamar lerészegedtünk.

– Nálunk is erről szólt az ünnep: öszszejött a rokonság, ittak, mulattak – *emlékezik Klaudia is.* – Karácsonyfát állítottunk, de ajándékok nem voltak. Csak az iskolából és a tévéből hallottuk, hogy más gyerekek kapnak ajándékot.

– *A szokások által is nagyon erős kötelékek fűznek a rokonokhoz. Változott valamiben is ez a kapcsolat? Változtak a hangsúlyok a megtérések után?*

– Igen, mindenképpen. De ha nagyon őszinte akarok lenni, hiányoznak azok az évek, az összetartás... Mára már nagyon-nagyon meghidegült a szeretet a romák között is. Falak nőttek fel. A romáknak nincs jövőkéjük, és ez annyira elszomorítja őket. Nagyon uralkodik mindenhol az uzsora, a nyomor, az elkeseredés... Csak egy megoldás van mindenki számára: Jézus Krisztust kell követni! – *jelenti ki*

határozottan Miklós. Mióta megtértem, sok dolog megváltozott. Engem Anya egyedül nevelt. Míg nem tértem meg, addig nagyon sokat csavarogtam, ittam, gépfüggő voltam. Miután Édesanyám megtért, nálunk a házban voltak az alkalmak. Mivel nem volt férfi a háznál, tiszteletből ott kellett lennem. Még az elején az ajtóban vártam, hogy vége legyen, hogy el tudjak menni. De egyre jobban ragadott meg az ige és nem sokára megtértem. Ahogy megtérésem után el kezdtem olvasni a Bibliát, elkezdtem ahhoz igazítani az életemet. Nekünk már minden Jézusról szól. Úgy neveljük Rubent is. Öltöztetünk karácsonyfát és megajándékozunk Rubent, de nem az a lényeg, hogy milyen értékben veszünk, hanem, hogy örül, hogy kap. A rokonokat is meglátogatjuk és fogadjuk, de nem italozunk, és nagyrészt a gyülekezetben vagyunk. Van nekünk a gyülekezetben egy „József programunk” is, amiben egész nyáron gyűjtünk, szenteste pedig kivisszük a rászorulóknak. Nyáron az alkalmakra mindenki hoz lisztet, cukrot, fűszereket, étolajat, tészta. Ami van raktáron, abból csinálunk egy leltárt, hogy miből mennyi van és megnézzük, hogy tudjuk elosztani. És egy-egy zacskóba rakjuk össze és elvisszük településenként a legszegényebb 20-25 családhoz és átadjuk. Volt, amikor a gyerekeknek is vittünk csomagot. Rengeteg gyerek akkor kapott először ajándékot, és sírtak. Hihetetlen volt ezt megélni. Engem nagyon megérintett... Nem az a fontos, hogy mindig kapjunk, hanem meg kell tanulni adni is.

Idén is szeretnék mindenhova elmenni, ahol szolgálunk: Pilicse, Pilis, Káta, Nyírvasvári, Nyírmihálydi. Általában a média azt szokta közvetíteni, hogy karácsonykor a kis Jézus megszületett. Én azt mondom, hogy Jézus nem ez a kis Jézus. Ő ma is fenn van az Atya jobbán és uralkodik. Ő a világnak az ura – *osztja meg gondolatait Miklós, és meggyőződéssel zárja:* Jézus azért született a Földre, hogy megváltsa az embereket. Őneki konkrét célja volt: hogy elvégezze azt, amiért eljött. És el is végezte. Megszületett a Földre, azért, hogy megváltsa az embereket...

Patkás Rita

Szalmaszórás, kántálás, betlehemezés

A cigányság különböző csoportjai, rétegei egymástól némiképp eltérően ünnepelnek, sok helyen pedig a többségi szokások mára egyetlen továbbvivője a helyi cigány közösség. Mára azonban a cigányság egyre nagyobb arányban követi a többségi szokásokat.

A legjellemzőbb, a karácsonyi ünnepkörhöz kötődő cigány szokások közé tartozott a szalmaszórás a padlóra, és az egész éjjel égő

gyertya – annak jeleként, hogy a szállást kereső Mária és József betérhet hozzájuk. A kántálás és a betlehemezés szenteste délutánján történt: cigány gyermekek házról-házra jártak a faluban, s jókívánságokat mondtak énekes-verses formában a ház népének, amiért cserébe almát, diót, szaloncukrot kaptak.

Karácsony második napján megindult a rokonlátogatás a cigányok körében is. A vendégek etetése-itatása az asszonyok feladata volt,

ennek rítusa szerint a kínálatnak bőségesnek kell lennie, ha nem így van, az a család szégyene. A vendég viszont nem utasíthatja vissza a kínálást, mert azzal durván megsértené a vendéglátókat. A közös étkezés és beszélgetés, éneklés, akár tánc után felkerekednek, s mennek tovább újabb testvérekhez, ahol hasonlóképpen köszöntik egymást, s mulatoznak. Ez a nagy vendégjárás két-három napig is eltart, majd újra kezdődik az újévi köszöntésekkel.

TÜKÖR

Szerkesztők: Bakay Péter, Dani Eszter, Durkó Albert, Kovács Bálint, Kurdi Zoltán

Felelős kiadó: Durkó Albert • **Felelős szerkesztő:** Patkás Rita • **Tördelőszerkesztő:** Polyák István

Kiadja: Cigány Módszertani és Kutató Központ, 5630 Békés, Verseny u. 7.

Szerkesztőség elérhetőségei: info@cimok.hu, +36 70 701 9280